

پس از آن که صدام وارد دور شکست شد، بسیاری از کشورهای عربی که حامی مالی و نظامی او در جنگ بودند، از ترس نتیجه‌ای که می‌توانست بسیار به ضررشان باشد، دور جدیدی از تلاش‌های دیپلماتیک را به کار بستند. شاه حسین اردنی، که از حامیان بزرگ صدام بود، به شدت نگران بود که ایران پیروز جنگ شود. این نگرانی او پس از سفرش به بغداد در فروردین ۶۱، بیشتر شد. گاردین به نقل از «منابعی مطمئن» نوشته بود که شاه حسین در این سفر، به عراق پیشنهاد داده بیست‌هزار نیروی اردنی برای تقویت نیروهای عراقی در خاک ایران، به این کشور فرستاده شوند. پیشنهادی که توسط عراق پذیرفته نشد. گاردین نوشته بود یک دلیل برای این پیشنهاد احتمالاً این بوده که آن‌ها می‌خواستند این پیام را به ایران بفرستند که پایان جنگ با مذاکره میسر می‌شود و نه راه‌حل نظامی.

Ⓣ دهم آبان ۱۳۵۹، اردن. حسین شاه اردن از مهم‌ترین حامیان صدام بود.

× آماده‌ی دفاع

عراقی‌ها نیز می‌دانستند که عملیات بعدی ایرانی‌ها با هدف آزادی خرمشهر خواهد بود. علاوه بر آماده‌کردن شهر، جنوب کرخه‌کور را هم، که احتمال حمله‌ی ایرانی‌ها از آن‌جا وجود داشت، با موانع پرشمار و پیچیده مسلح کرده بودند. اگر این همه مانع هم نبود، آن قدر نیرو در زمین منطقه داشتند که به راحتی می‌توانستند راه ایرانی‌ها را سد کنند.

جاده‌ی اهواز-خرمشهر را هم، که ارتفاعش از دشت‌های اطراف بالاتر بود، با ساختن خاکریزهای بلند و آوردن تجهیزات و نیرو به دژی نفوذناپذیر بدل کردند. در شهر خرمشهر هم نیرو و تجهیزات فراوانی مستقر کردند.

× طرح دفاعی خرمشهر

در شماره‌ی هشتم نشریه‌ی نگین ایران که به صورت تخصصی به جنگ ایران و عراق می‌پردازد، سندی منتشر شده است که در توضیح آن می‌خوانیم: این سند «اطلاعات به دست آمده از سرهنگ زار صاحب کاظم است که در عملیات فتح‌المبین به اسارت نیروهای ایرانی درآمد. وی به هنگام اسارت معاون رئیس ستاد تیپ ۹۶ پیاده مستقر در منطقه‌ی رقابیه بود و پیش از آن، به عنوان افسر رکن ۳ لشکر ۳ زرهی مستقر در منطقه‌ی خرمشهر و آبادان خدمت می‌کرد. نیروها و خطوط پدافندی عراق در خرمشهر و استحکاماتی، که آن‌ها برای دفاع از این شهر ایجاد کرده بودند، بحث محوری این سند است.»

سرهنگ عراقی وضعیت نیروهای حاضر در خرمشهر را

توضیح داده بود و سپس طرح دفاعی صدام این گونه تشریح شده است: «صدام دستور تخریب شهر خرمشهر را صادر کرد و فرمانده لشکر ۳ و سرهنگ اکرام، فرمانده گردان مهندسی لشکر ۳، آن را اجرا کردند. در مرحله‌ی نخست، ایجاد مواضع دفاعی و در مرحله‌ی بعدی تخریب خرمشهر هدف آن‌ها بود.

دفاع از خرمشهر با چهار خط دفاعی انجام می‌شود: خط نخست در ساحل رودخانه‌ی کارون قرار دارد که با خطوط رابط سرپوشیده‌ی سراسری به هم مربوط می‌شود. این خط با استفاده از ساحل بتنی کارون، که در آن مزغله‌هایی پدید آمده، تکمیل شده است. در این مزغله‌ها، تیربار کار گذاشته شده و پرسنل می‌توانند از خطوط رابط که در عمق منشعب می‌شود، به سرعت خود را به خط اول برسانند. خیابان‌های منتهی به ساحل کارون با حلقه‌های زیاد سیم خاردار مسدود شده است. باید یادآور شد عمق این خط حدود دویست متر است. افزون بر موارد مزبور، برخی از منازل مشرف به خیابان، ساحل و رودخانه نیز تجهیز شده‌اند و خط نخست ساحلی را تقویت می‌کنند.

خط دوم پدافند که به احتمال زیاد، جهت آن به طرف شمال است، با تخریب منازل و ایجاد میدان دید و ایجاد خاکریز با استفاده از مصالح ساختمان‌ها و سنگرها و موانع در جلو آن تعبیه شده است. فاصله‌ی خطوط دفاعی از یکدیگر حدود هفتصد متر تا یک کیلومتر است.

خط سوم نیز، مانند خط دوم، با تخریب ساختمان‌ها و مناطق مسکونی و تسطیح آن‌ها ایجاد شده است. خط چهارم در امتداد جاده‌ی کمربندی و با ایجاد خاکریز و سنگر و موانع مصنوعی ایجاد شده است.»

پرده‌ی هشتم. طرح دفاعی صدام

ارتش عراق عزمش را جزم کرده بود تا با بهره‌گیری از درس‌های شکست‌های قبلی، خرمشهر را حفظ کند. آن‌ها تمام راه‌های نفوذ به خرمشهر را بسته بودند. همه‌ی جاهایی را که احتمال می‌دادند ایرانی‌ها نیروهای کماندویشان را هلی‌برن کنند، ماشین‌های عمودی و تیرآهن سرپا کاشته بود تا چتربازهای کماندو و بالگردها نتوانند پایین بیایند؛ با آن که ایرانی‌ها در هیچ کدام از عملیات‌های قبلی نیروهایشان را هلی‌برن نکرده بودند.

Ⓣ مسلح کردن زمین با مانع. ارتش عراق پس از چند شکست به سرعت مسلح کردن زمین‌ها را پی گرفت.

